"मुष्टिप्रमाणं वदरं सेवं सिवितिकाफलम्।
सेवं समीरपित्तघ्नं बृंहणं कफकृद्गुरुः।
रसे पाके च मधुरं शिशिरं रुचिशुक्रकृत्॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे॥)

सेवकः, पुं, (सेवते इति। सेव+ण्वुल्।) प्रसेवकः। इति मेदिनी॥

सेवकः, त्रि, (सेवते इति। सेवृ सेवने+ण्वुल्।) अनुजीवी। भृत्यः। इति मेदिनीशब्दरत्नावल्यौ॥ (यथा, बृहत्संहितायाम्। ५। ३४।
"पूर्व्वेण सलिलपूर्णां करोति वसुधां समागतो दैत्यः।
पश्चात् कर्षकसेवकबीजविनाशाय निर्द्दिष्टः॥")
तस्य प्रभुसन्निधौ प्रश्नकरणक्षमत्वं यथा,—
"किङ्करः किङ्करी वापि सर्व्वथा प्रष्टुमीश्वरः।
यो यस्य सेवानिरतः स कं पृच्छति तं विना॥"
इति ब्रह्मवैवर्त्ते श्रीकृष्णजन्मखण्डे १३अध्यायः॥
(आश्रयिता। यथा, भागवते। ४। १६। १६।
"दृढ़व्रतः सत्यसन्धो ब्रह्मण्यो वृद्धसेवकः।
शरण्यः सर्व्वभूतानां मानदो दीनवत्सलः॥")

सेवकालुः, पुं, निशाभङ्गावृक्षः। दुग्धपेया इति ख्यातः। इति शब्दचन्द्रिका॥

सेवती, स्त्री, पुष्पविशेषः। सेँउती इति भाषा। तत्पर्य्यायगुणाः।
"शतपत्री तरुण्युक्ता कर्णिका चारुकेसरा।
महाकुमारी गन्धाढ्या लक्षपुष्पातिमञ्जुला॥
शतपत्री हिमा हृद्या ग्राहिणी शुक्रला लघुः।
दोषत्रयास्रजिद्वर्ण्या तिक्ता कट्वी च पाचनी॥"
इति भावप्रकाशः॥

सेवधिः, पुं, (सेवः सेवनं धीयतेऽस्मिन्निति। सेवां विना निधिलाभाभावादित्यर्थः। धा+किः।) निधिः। इत्यमरटीकायां भरतः॥ तालव्यशकारादिरप्ययम्॥

सेवनं, क्ली, (सिव तन्तुसन्ताने+ल्युट्।) सूच्यादिना वस्त्रादिसीवनम्। सेलाइ इति सेयासी इति च भाषा। तत्पर्य्यायः। सीवनम् २ सूतिः ३। इत्यमरः।३।२।५॥ ऊतिः ४ व्यूतिः ५। इति शब्दरत्नावली॥ [यथा, सुश्रुते। १। ८।
"सूच्यः सेवने। इत्यष्टविधे कर्म्मण्युपयोगः शस्त्राणां व्याख्यातः॥"*॥ सेवृ सेवने+ल्युट्।) उपास्तिः। उपासना। इति मेदिनी॥ (यथा, भागवते। ४। १९। १६।
"तमन्वीयुर्भागवता ये च तत्सेवनोत्सुकाः॥"
आश्रयः। यथा, भागवते। ७। १२। २०।
"सत्यानृतञ्च वाणिज्यं श्ववृत्तिर्नीचसेवनम्।
वर्ज्जयेत् तां सदा विप्रो राजन्यश्च जुगुप्सिताम्॥"
उपभोगः। यथा, मनुः। ११। १७९।
"यत् करोत्येकरात्रेण वृषलीसेवनात् द्विजः।
तद्भक्ष्यभुग्जपन्नित्यं त्रिभिर्व्वर्षैर्व्यपोहति॥")

सेवनी, स्त्री, (सीव्यत्यनयेति। सिव+ल्युट्। ङीप्।) सूची। इति हेमचन्द्रः॥ शरीरावयवसंयोगविशेषः। यथा,—
"सेवन्यः सप्त तासान्तु भवेयुः पञ्च मस्तके।
एका शेफसि जिह्वायामेको विद्धेन्न ताः क्वचित्॥"
इति भावप्रकाशः॥
(यथा च माधवकरसंगृहीतरुग्विनिश्चयेऽश्वर्य्यधिकारे।
"सामान्यलिङ्गं रुङ्नाभिसेवनीवस्तिमूर्द्धसु॥")

सेवा, स्त्री, (सेवृ सेवने+"गुरोश्च हलः।" ३। ३। १०३। इत्यः। टाप्।) सेवनम्। तत्पर्य्यायः। श्ववृत्तिः २। इत्यमरः।२।९।२॥ (यथा, मनुः। ४। ६।
"सत्यानृतञ्च वाणिज्यं तेन चैवापि जीव्यते।
सेवाश्ववृत्तिराख्याता तस्मात् तां परिवर्ज्जयेत्॥")
आराधना। उपभोगः। आश्रयणम्॥ इति सेवधात्वर्थदर्शनात्॥ (यथा, मनुः। १२।८७।
"वेधाभ्यासस्तपो ज्ञानमिन्द्रियाणाञ्च संयमः।
अहिंसा गुरुसेवा च निःश्रेयसकरं परम्॥")
अथ माघादिद्वादशमासेषु विष्णुसेवाविधिस्तत्फलञ्च। यथा,—

व्यास उवाच।

"विप्र द्वादशमासेषु माघादिषु सनातनः।
पूजितव्यो विधानैश्च शृणु तानि वदाम्यहम्॥
माघे मासि समायाते सर्व्वमासोत्तमे शुभे।
आमिषं मैथुनञ्चैव वर्ज्जयेद्वैष्णवो जनः॥
प्रातःस्नायी भवेन्नित्यं तैलान्यपि च वर्ज्जयेत्।
द्विर्भोजनं परान्नञ्च माघे मासि परित्यजेत्॥
प्रातः शुक्लाम्बरधरः कृतपञ्चमहाध्वरः।
सपर्य्यामारभेद्विष्णोः स्थिरवृत्तो हि वैष्णवः॥
ईषदुष्णजलैर्द्दिव्यैः स्नापयेद्विष्णुमव्ययम्।
अतिश्लक्ष्णैश्चन्दनैश्च विष्णोरङ्गञ्च लेपयेत्॥
पूजायै जगदीशस्य देवदेवस्य चक्रिणः।
प्रक्षालितानि पात्राणि जलहीनानि कारयेत्॥
स्नापयित्वा जगन्नाथमीषदुष्णजलैस्ततः।
प्रोञ्छितव्यं तच्छरीरं दिव्यवस्त्रेण यत्नतः॥
सलिलैरीषदुष्णैश्च यः स्नापयति केशवम्।
माघे मासि द्विजश्रेष्ठ फलं तस्य मयोच्यते॥
विमुक्तः पातकैः सर्व्वैर्ज्जन्मजन्मान्तरार्ज्जितैः।
इह भुक्त्वा सुखं सर्व्वं शेषे याति हरेर्गृहम्॥
यत्नात् प्रक्षाल्य पात्राणि कृत्वा हीनानि वारिभिः।
यः पूजयेज्जगन्नाथं तस्य पुण्यं निशामय॥
इह भुक्त्वा वरान् भोगान् रोगशोकविवर्ज्जितः।
अन्ते युगसहस्राणि तिष्ठेत् केशवमन्दिरे॥
प्रभातेऽपि च सन्ध्यायां पुरतश्चक्रपाणिनः।
ज्वलन्तं स्थापयेद्वह्निं निर्धूमं वैष्णवो जनः॥
शीतस्यावरणार्थाय प्रातः सायञ्च यो जनः।
माघे विष्णुव्रतो वह्निं ज्वालयेत्तत्फलं शृणु॥
इह भुक्त्वाखिलान् भोगान् पुत्रपौत्रसमन्वितः।
अन्ते विष्णुपुरं याति दैवतैरपि दुर्लभम्॥
यथैवात्मा तथा विष्णुः सन्देहो नात्र विद्यते।
तस्मादात्मानुमानेन विष्णुसेवा विधीयते॥
प्रभाते रौद्रदेशे च पवित्रे स्थापयेद्धरिम्।
न भुनक्ति द्विजश्रेष्ठ यावत् शीतं सुदुःसहम्॥
स्वपन्तं देवदेवेशं पर्य्यङ्कोपरि केशवम्।
स्थापयेन्निशि निर्व्वाते देशे च वैष्णवो जनः॥
न प्राप्नोति यथा शीतं देवदेवो जगद्गुरुः।
शुक्लैः पवित्रैर्द्दिव्यैस्तं वस्त्रैराच्छादयेद्बुधः॥
आत्मनः कुरुते मर्त्यो यथा शीतनिवारणम्।
तथा शीतक्षयं कुर्य्याद्देवदेवस्य चक्रिणः॥
क्षीरेण स्नापयेद्यस्तु माघे मासि जनार्द्दनम्।
तस्मै देवोत्तमो विष्णुः सन्तुष्टो न ददाति किम्॥
यः पूजयेत् सकृन्माघे स्नापयित्वा जनार्द्दनम्।
नारिकेलोदकैर्द्दुग्धैः फलं तस्य वदाम्यहम्॥
नरकाब्धौ मज्जमानान् दुस्तरे स्वेन कर्म्मणा।
उद्धृत्य कोटिपुरुषान् मन्दिरं याति चक्रिणः॥
माघे मासि च शुक्लायां पञ्चम्यां द्विजसत्तम।
एकादश्याञ्च सप्तम्यां हरिः पूज्यो विशेषतः॥
दातव्यो देवदेवाय सपद्माय मुरारये।
पायसोऽपूपसहितो माघे मासि दिने दिने॥
अपूपं पायसं यस्तु माघे यच्छति चक्रिणे।
तस्य पुण्यमहं वच्मि शृणु वैष्णव जैमिने॥
अन्ते विष्णुपुरं गत्वा मन्वन्तरचतुष्टयम्।
भुङ्क्ते मनोरथान् भोगान् प्रसादाच्चक्रपाणिनः॥
पुनरागत्य धरणीं चक्रवर्त्ती नृपो भवेत्।
भुङ्क्ते भोगञ्च सुचिरं मृतो याति हरेर्गृहम्॥
पञ्चम्याञ्चैव सप्तम्यामेकादश्याञ्च जैमिने।
अशक्त्या वैष्णवो दद्यात् परमान्नं मुरारये॥
कृष्णपक्षाद्द्विजश्रेष्ठ शुक्लपक्षो विशिष्यते।
शुक्लपक्षं तिथिष्वासु दद्यादन्नं मुरारये॥
एकाहमपि यो माघे विष्णवे दैत्यजिष्णवे।
सापूपं पायसं दद्यान्न तस्य दुर्लभो हरिः॥
यत्किञ्चित् विष्णुतृप्त्यर्थं माघे मासि प्रदीयते।
तदक्षय भवेत् सर्व्वं कोऽपि नास्त्यत्र संशयः॥
माघे मासि कृतं कर्म्म शुभं वाशुभमेव च।
तस्य नास्ति क्षयं विप्र मन्वन्तरशतैरपि॥
माघे चम्पकपुष्पेण योऽर्च्चयेत् कमलापतिम्।
स गच्छेत् परमं धाम विमुक्तः सर्व्वपातकैः॥
यावन्ति स्वर्णपुष्पाणि दीयन्ते चक्रपाणये।
तावत् युगसहस्राणि स्थीयते विष्णुमन्दिरे॥
मेरुतुल्यसुवर्णानि दत्त्वा भवति यत् फलम्।
एकेन स्वर्णपुष्पेण दत्त्वा भवति तत् फलम्॥
सुवर्णपुष्पं विप्रेन्द्र सर्व्वदा केशवप्रियम्।
माघे मासि विशेषेण पवित्रे केशवोपमे॥
सुवर्णकुसुमैर्द्दिव्यैर्येन नाराधितो हरिः।
रत्नैर्हीनः सुवर्णाद्यैः स भवेज्जन्मजन्मनि॥"
इति पाद्मे क्रियायोगसारे ९।१० अध्यायौ॥*॥

व्यास उवाच।

"फाल्गुने ब्राह्मणश्रेष्ठ श्रीकृष्णं सुरवन्दितम्।
पूजयेद्भक्तिभावेन प्रत्यहं वैष्णवो जनः॥
फाल्गुने स्नापयेद्यस्तु सर्पिषा देवकीसुतम्।
फलं तस्य प्रवक्ष्यामि मत्तः सम्यक् निशामय॥
सर्व्वयज्ञफलं प्राप्य सर्व्वदानफलं तथा।
अन्ते याति हरेः स्थानं सर्व्वपापविवर्ज्जितः॥
युगकोटिसहस्राणि भुक्त्वा भोगं हरेर्गृहे।
तत्रैव मोक्षमाप्नोति संप्राप्य ज्ञानमुत्तमम्॥
यस्तु यच्छति कृष्णाय शिशिरे गोपमूर्त्तये।